HISPANIÆ
VETERIS DESCRIPTIO.
Amstelodami
Apud Joannem Janßonium
Abraham Goos sculpsit.
OCEANUS ATLANTICUS, QUOD ET MARE HESPERIUM, VESPERTINUM, OCCIDUUM, ET ETERNUM.
CANTABRICUS OCEANUS.
GALLIAE CONFINIA
MEDITERRANEUM INTERNUM
BALEARICUM Mare.
BALEARIDES, quæ et GYMNESIÆ, et CHOERADES, Insulæ duæ, quæ MAIOR et MINOR.
GADITANUM MARE.
IBERICUM Mare
Fretum Herculeum, Gaditanum, et Columnarum Idem, Limen Interni maris. et Oceani ostium.
EMPORICUS Sinus. qui et SAGUTI.
Mauri populi.
HISPANIA TRANSFRETANA SIVE TINGITANA, QUÆ ET MAURITANIA.
AFRICAE Meridies PARS.
HISPANIÆ LOCA ALIQUOT INCOGNITÆ POSITIONIS.
POPULI, Aebisoci, Aequesilici, Allotrigae, Ammienses, Andologenses, Arenates, Axabricenses, Balanenses, Baniensés, Bursaonenses, Bursavolenses, Cesarobricenses. Carausie, Cibilitani, Cincenses, Colarni, Cortonenses. Dammanitani, Eilote, Emanici, Equesi, Fortunales, Gesforinses, Iadoni, Idienses, Ilumberitani, Interausenses, Ipsalenses, Itani, Karensés, Lenni, Melesses. Onenses, Oppidani, Orite, Pesuri, Palatini, Plentauri, Rutenes, Sacilernusi, Segienses. Solienses, Talori, Tiari Iulienses. Tuisi, Velienses, Vennenses, Viacienses, Vibienses, Voleiani.
URBES, Abobrica, Accabicus, Alercon, Adrobicus, Agla, Alea, Alicensis, Alpesa, Andarisippo, Apetua, Apilocarium, Arialdunum. Asena, Astenas, Atelona, Axatiara, Axenium. Becor, Becyla, Betyca, Belippo. Bosaro, Biendium, Brachyla, Brana, Brutobria. Caesaris. Salutariensis, Caliabria, Calaenla, Carabis, Carbulo, Careo, Carruca, Castax. Castra gemina, Castra vinaria, Cedrippo, Certima, Cimbis, Cisombrum, Colenda. Colobona, Coplanium, Cotinas, Crabasia, Cusibi, Danium, Dia, Dumium, Eiscadia, Erisane, Fabrescense, Gemella, Grumus, Helingas, Hellenes, Hippo, Hippo Carausiarum, Ibem, Ilipa minor, Ilipula Laus, Illurco, Iucia, Iudica, Ipasturgi, Itucí, Iulia cognomine Concordia, Iul. Constantia, Iul. Contributa, Iul. Fidentia, Iul. Restituta, Lancia Transcudana, Lenium, Magala, Malia, Marcolica, Mastia, Moron, Meruera, Nobilia, Nuditanum, Olbingi, Olome, Onoba, Opsicella, Osintigi, Osigi, Osigitania, Oxthraca, Sacrana, Sæpona, Saon, Segeda, Segestica, Seripo, Sicane, Silpia, Sitia, Soricaria, Soritia, Tabeta, Tarseium, Transluccanus, Tribola, Turba, Turobrica, Tutia, Velia, Ventisponte, Vorgentum, Vengium, Vescelia, Vescirreca, Vesseries, Victoria portus, Urbicuà, Uxena.
MONTES, Sacer, Xteus. FLUMINA, Chalybs, Silicense. FONTES, Tamarici, et quædam Antonini, item Avieni.
Horum omnium situm quamvis ignorarem, abesse tamen ab hac tabula iniquum putavi. Ex omni enim retorum voco ad Caroli Magni usq tempora) omnium huius regionis locorum vocabula exprimere volui. Vt si fallor expressi. Si quæ autem lectori in ea deesse videbuntur: erunt fortasse horum quorundam synonyma. de quibus omnibus in nostro Thesauro geographico.

tes in Tabernacula obtulerunt. *Strabo lib.* 3. Betonicam invenerunt, *Plinius*. Optimi equites erant, *Silius Italicus*.

TURDULI, & TURDETANI ab aliquibus Geographis junguntur; imò Bætica Turdinania apud Stephanum dicitur, Regio feracissima messes olearum uberrimas sufficit. In eâ *Plinius* CLXXV, *Strabo* C. numerat. Ob aërem temperatum Elysii campi in eâ locati. Lana hîc exquisitissima, ideoque aries ad ineundas oves talento emebatur. Cuniculi, qui infestabant, felibus Africanis capiebantur: *Des forets* Galli nuncupant. Erat quoque opulentissima regio, in qua Phœnices reperêre dolia, & præsepia ex argento quibus naves impleverunt, imò anchoras argenteas extulerunt. Aurum ob molliorem temperaturam paleis purgabatur. Minium magnum vectigal Romanis dabat, referente *Plinio Livius* omnium Hispanorum maximè imbelles vocat: Omnium doctissimos *Strabo*. Item Grammatica usos, & leges versu scriptas à sex mille annis habuisse.

BASTULI & BASTITANI Punicæ originis confunduntur à nonnullis. De his *Horatius*, *& uterque Pœnus serviat* uni. Conjugia more Græco contrahebant: Ægros exponebant, ut Ægyptii: Sic *Strabo*.

GALLÆCI Sic vocati à Gallis *Beuthero*, vel à *Galathe Herculis* filio *Taraphæ*, vel à Græcis *Iustino*, vel à *ἀγάλλω Isidoro*, quia cæteris candidiores. Dividebantur in Lucenses à Luco Augusti, & Braccarios à Braccara urbibus. Regio dives, ut ex *Plinio* vidimus. In eâ mons ille sacer & aureus apud *Iustinum*: & glebæ aureæ sæpè aratro proscissæ. Hîc quoq; Lethe aurifer fluvius. Populosa olim etiam XXX. populis à Tago ad promontorium Celticum habitata. Dediti supra modum auguriis & superstitionibus erant: *Silius*. Res domesticas fæminæ curabant, viri rapinis & bellis vacabant. Ægrè devicti à *D. Iunio Bruto*, qui ideo *Callaicus* dictus.

ASTURES nomen habent vel ab *Astyre Memnonis* Aurigâ; *Silius*: vel à flumine Astura. Distinguebantur per Vindium montem in Transmontanos, & Augustanos, quoniam hi, *Augusto* jubente, in planitiem deducti sunt, ut emollirentur. Regio transmontana, sterilis & aspera. Hîc equi Asturcones dicti, & Astures bello inutiles, *qui inconcusse glomerant vestigia dorso*: ut *Silius*, aut *ad numerum rapidos qui colligat ungues*, ut *Martialis* ait. Hinc quoque aurum plurimum eruebatur, unde *Ætur avarus*, &c. *Et redit infelix effosso concolor auro*. Minium & Chrysocollam dabat. Generosissimi incolæ Romanos concidissent, nisi à Brigacinis populis proditi fuissent. Erant quoque agrestes & feri.

VACCÆI à Vacea urbe ad Pyrenæum: ubi illa? nisi fortè Iacea; sed quid hæc ad Vaccæos seu Baccæos *Stephani*? Agros singulis annis mutabant, & colebant, ac cuique frugum assignabant partes. Morte mulctabatur, qui agricolam læserat. Bellicosissimos experti sunt Romani Duces aliquot. Mirati tandem illorum virtutem se illis dediderunt.

CANTABRI ab Ibero flumine & urbe *Isidoro*, quam aliqui Juliobrigam vocant, & dictam olim Cantam vaticinantur. Origine Lacones tradit *Strabo*. Nomen hoc interdum omnibus iis populis attribuitur, qui inter Astures, Vascones & Celtiberos jacent. Toti erant in armis, unde *Horatius*: *Bellicosus Cantaber*, & *sera domitus Catena*. Et tantum indagine capti, ut feræ, ab *Augusto* ad montem Edulium. Affixi crucibus pæana canebant. Capti suos præ libertatis amore interficiebant.

CELTIBERI, aliter Berones. *Straboni* fortè à Vero fluvio, & Celtoscythæ: Celtiberorum nomen Gallis debent, qui cum diu certassent cum indigenis, de hoc nomine convenerunt. Regio dives, à qua *M. Marcellus* tributi nomine talentûm sexagies exegit. Abundabat ferro, cui optimam strictúram dabat fluvius Salo Bilbilim alluens. *Diodorus* tamen ait, hanc procurari in fossis humi laminis, & parte molliori per rubiginem exesa. Populosissima fuit, in qua CCC. urbes *Tiberius Gracchus* evertit, ut *Polybius* ait. Hunc *Strabo* ridet, & turres pro urbibus dirutas suspicatur. Florus CLX. tantum agnoscit. Facile non deserebant muros: *Livius*. Circà victus munditiem elegantes. Dentes tamen & totum corpus quotidie urina fricabant. Noctu in plenilunio Deum in plateâ locabant, & circà eum choreas agebant. Non cremabant eorum corpora qui in bello cadebant, sed volucribus objiciebant. De eorum simplicitate vide *Livium lib.* 40. *de obsidione Certima*. Quàm fortes fuerint, docuêre Numantini maximâ Romanæ victoriæ morâ, quod tamen aliqui Arevacis assignant, alii Pelendonibus, omnes Celtiberis.

CARPETANI, Carpitani, Carpentani, & Carpesii ferociâ & multitudine reliquis hujus tractus populis præcellebant, & verò ausi sunt aggredi *Hannibalem* ex Vaccæis redeuntem, à quo victi tantum, quia temerè progressi erant in prœlium. Iis tamen profligatis nihil Pœno restitit præter Saguntum.

ORETANI Germani cognominati, quasi Carpetanorum fratres, & Metesani ab urbe Metesa. Regio montibus discincta, & sylvis spissis & prælatis vestita.

VASCONES *Isidorus* dictos vult ab urbe Vacca ad Pyrenæum, à Græco *βάσκειν*, celeriter currere, *recens Historia Gallicæ Scriptor*, quare à *Silio* canitur *Vasco levis*. *Blondus*, *& aliquot alii* à Visigothis petunt. At Vasconum nomen prius in Europâ auditum quam Gothorum. Fortitudinem *Sertorio* contra Romanos probarunt. Crudelissimos arguit Calagurritana obsidio, in qua conjuges & liberos sale conditos voraverunt.

BALEARIDES à *Baleo Herculis* filio: *Florus*: vel à *βάλλειν*, quia optimi fundibularii. Gymnesiæ dictæ quoque insulæ à Græcis, vel quia earum incolæ nudi incedebant æstate, ut vult *Epitomistes Livii*, vel quoniam naufragi eò appulissent Bœoti omninò nudi *Tzetzes*. Vino abundabant optimo, & cum Italicis comparando: *Plinius*. Oleo carebant, sed illud ex terebinto efficiebant: *Aristoteles*. Nullum hîc noxium animal; imò terra hinc petita serpentes necabat. Portus habebant optimos, & capaces. Sed iis officiebant scopuli *κεφαλώδεις Straboni*. Cuniculis carebant. Sed illati mas & fœmina sic se multiplicarunt, ut indigenæ ab *Augusto* opem implorare coacti sint, urbibus suis penè suffossis. Nudi æstate incedebant, fundâ caput cingebant, fundâ renes, tertiam manu ferebant, ad minimos, magnos, & mediocres ictus. Primos fundâ usos *Vegetius* credit; Perperam. illam enim à Phœnicibus fundæ auctoribus acceperunt. Cibum puer non attingebat, nisi indicatum à matre appetiisset. Nec auro, nec argento utebantur nec patiebantur ad se inferri. Primi omnium laticlavium induerunt: *Strabo*. De nuptiis eorum agit *Diodor. Sic. lib.* 6. Feros & sylvestres fuisse docet *Florus*. *Strabo* eos à Rhodiis oriundos putat, qui eò post Bellum Trojanum appulerunt. Eò quoque venere Bœoti, tum Phœnices, à quibus fundarum usum didicerunt. Demum à Romanis domiti sunt per *Metellum*, qui Balearicus dictus, eoque Colonia Romanorum trium millium ex Hispaniâ traducta est.

PYTIUSÆ INSULÆ à frequenti Pino nomen sortitæ abundabant pecore, lanificiis exquisitissimis & saccaro: Nullos cuniculos gignebant. Major Ebusus serpentes non habet, quibus minor, ideò Ophiusa appellata, infestatur, & deserta jacet. Itaque incolæ ejus Ebusitana humo spatium cingebant, ut hîc tuti viverent.

GADES. Insulæ huic nomen multiplex: Gadira, quasi *γῆς δεῖρα* terræ collum; aut à filio Neptuni fratre *Atlantis*: Erithia; Aphrodisias. Iunonis apud indigenas: Cotyusa, ante Tyrorum adventum, ab oleastris; denique Tartessus à Romanis. Fertilissimam fuisse arguunt fabulæ *Geryonis*. Hîc lac sine sero, & nisi pecori sanguis mitteretur intrà L. dies rumperetur, quod de Erithia minore insula tradit *Strabo*. In ea regnasse feruntur *Argantonius*, & *Gergon*. Posteà Tyriis, deinde Pœnis, denique Romanis cessit, quibus dedit *Cornelium Balbum* Garamantum victorem, & *Columellam* rei rusticæ scriptorem.

COLUMNÆ HERCULIS in freto Gaditano dictas esse tradit *Ælianus Briarei*, sed anteà *Saturni*: fortè *Saturni*, quia à longo tempore positæ. *Briarei*, quod *Herculi* fuisse nomen ait ex *Clearcho Xenodotus*. Jam vero Europæa Calpe nominatur quasi Hydria *κάλπις*, quia in morem Crateris concava prominet in mare. Dicitur & à Tzetze Abenna. Africana Abyla nuncupatur vulgò, sed à Barbaris, quia vox illa Punica montem altum sonat, ut eruitur ex *Plauto*. A Græcis appellabatur Cynegica. Erat autem Mons ille situs in Metagoniis, Numidicâ Gente, ut ait *Eratosthenes* apud *Strabonem*. Quantum autem ad Columnas has attinet, VIII. opiniones diversæ reperiuntur. I. Antiquorum apud *Strabonem*, eas esse aliquid ultrà Gades; sed quid tandem esset, ignorabant. An intelligebant insulas Fortunatas? II. Esse ipsas Gadeis videlicet, ultra quas non navigaretur. III. Duas petras Symplegadas, seu planetas dictas, accedentes aut recedentes; Sic quidam apud *Strabonem*, & *Eustathium*. IV. Fuisse hîc excitatas ab *Hercule* columnas, unde locus posteà columnarum nomen retinuit: *Strabo*. V. *Possidonii* apud *Strabonem*, Columnas esse VIII. cubitorum in templo Gaditano positas ex ære à Tyriis. Idem quoque *Philostratus*, nisi quod ex auro confectas velit. VI. Esse urbes duas aut unam, aut tres, aut plures. Sic enim diverse multi sentiunt apud *Hesychium*. VII. Esse duas Insulas montibus Calpe & Abylæ vicinas, quarum quæ Abylam pene attingebat; *Iunonis* dicebatur; alterius tacetur nomen. VIII. denique & communissima, duos esse montes seu promontoria, quæ *Hercules* excidit, aut etiam aggesta humo excitavit. Ità vulgò antiqui scriptores plærique omnes.

CARTAGONOVA condita ab *Asdrubale Amilcaris* genero, cui successit *Hannibal*. Spartaria dicta à Sparto, junci genere. Hanc Pœni belli Hispanici sedem fecerant, donec à *Scipione* ingeniosè, & fortiter capta fuit. Sitæ in sinu peramplo Scombaria Insula, hodiè Escambera, duas faciebat angustias: à parte tamen Occidentali stagno stringebatur quod mari committebatur. Urbs erat condita in Chersoneso in hunc Sinum procurrente, quam Isthmus Continenti nectebat, in quo *Teutatis* tumulus. In hac urbe IV. Templa I. *Æsclepii* maximum. II. *Vulcani* III. *Alethi* qui argentifodinas invenit, ideoque Deus creditur. IV. *Saturni*. Hanc illustrabat quoque regia *Asdrubalis*.

GALLIA

HISPANIA ANTIQVA.

Finis. HISPANIAM à Septentrione Cantabricus Oceanus, & Pyrenæi montes, ab occidente Oceanus Atlanticus, à meridie Gaditanũ mare, & mediterraneum, ab oriente idem mare internum ambit. Hispania dicta, non ab *Hispano Herculis* filio, vel

Nomina. *Hispalo* rege, quas Etymologias *Lud. Nonnius* ridet, sed à *Pane* præfecto *Bacchi*, primò Pania nomine communi cum Peloponneso, aut certè Arcadia, deinde Hispania, addita, voce *His*, quæ Teutonice occidentem sonat. Ità *Goropius*. Hesperia quoque vocata ab Hespero stellâ, vel *Atlantis* fratre, à quo & Italia Hesperia, sed hæc Magna, illa Ultima nuncupata. Iberia porrò à fluvio Ibero, hodiè Hebro, vel melius à Bæticæ fluvio, cui Rio Tinto, & Azache nomen, aut ab Iberis Asiæ populis, secundum *Varronem* apud *Plinium*, quanquam *Dionys. Alex.* & ejus *Scholiastes* Asiaticos ab Europæis vocatos putant. Tandem Celtiberia à Celtiberis, ut *Diodoro Siculo* placet, qui Celtiberorum Lusitanos fortissimos ait. Corio Bubulo similem facit *Strabo lib.* 3. *ἔοικε βύρσῃ*. quadratæ figuræ *Iustinus lib.* 44. Trigonam affirmant *Orosius* & *Æthicus*. Tam vastam ait esse in *Ibericis Appianus*, ut una regio credi non possit: postea tamen longitudinem, & latitudinem X. stadiorũ millibus definit. *Plinius* Latitudinem inæqualem, Longitudinem CIↃ LXXXII. stadiorum esse tradit: *Strabo* distinctius longitudinem VI. stadiorum millibus latitudinem V. metitur. Omni genere fructuum abundat: *Iustinus*. Nihil in eâ otiosum, nihil sterile; quicquid messem negat, pabulis viget; Loca sterilia funibus nauticis materiam sufficiunt: *Solinus*. Hoc *Strabo* negat. Laudantur ejus oleũ, lana, minium, equi. *Nonnius ex Livio* refert, Hispaniam paucis annis dedisse Romanis IↃC. millia infecti Argenti pondo, Argenti Oscensis XL. millia; Auri circiter X. millia, præter signati copiam infinitam. Ex puteis Argenti ab *Hannibale* effossis reddidit quotidie CCCC. pondo. Factiosos Hispanos esse arebant Veteres, vitiumque hausisse à Græcis. Quinque porrò Mores. Virtutes in ipsis laudant, prudentiam in bellis contrà Romanos; fortitudinem, unde bellatrix Hispania *Floro*, *Annibalis* Eruditrix & seminarium hostilis exercitus, *Livio*; Fidelitatem, quæ in Saguntinis eluxit; quare *Iulius Cæsar* corporis stipatores habuit Hispanos, sicut & *Augustus* Calagurritanos: *Suetonius*; Hospitalitatem, qua in hospitibus recipiendis decertant. *Diodorus*: Literarum amorem; Ex ultimis Gadibus venêre quidam Romam, ut *T. Livium* viderent. Parens est Hispania *Senecarum*, *Lucani*, *Melæ*, *Columellæ* *Hygini*.

Figura.

Quantitas.

Qualitas.

De Politia Hispanorum antè Carthaginensium in Politia. eam adventum nihil constat, sicut & de coloniis in eam missis à Phocensibus, Rhodiis, atque Phœnicibus. Oppressi per indigenas Gaditani, origine Tyrii ad Pœnos confugêre. Posteà sub *Amilcaris* auspiciis in eam iterum transmisêre, à cujus genero condita Carthago: Sed Pœnorum Imperium varias hîc expertum vices, tandem per *Hannibalem* resloruit. Romanorum, qui eò quoque transierant imminutum, donec à *Scipione Majore* capta Carthago Nova Pœnorum animos fregit. Tum Hispania in provinciæ formam redacta, primaque ex Continentis Regionibus modò per Prætores, modo per Proconsules administrata est, prout negotia urgebant. Sub Imperatoribus primis Tarraconensem sibi *Cæsares* reservarunt, imò aliquando Lusitaniam, Bæticâ populo relictâ. Quomodo sub Imperatoribus se habuerit Hispania usque ad Barbarorum inundationem, legantur *Pancirolus cap.* 67. *Notitiæ Imperii Occidentalis*, *& Mariana sub initium historiæ*. Lingua. Antiquum idioma Hispanicum credunt plurimi esse hodiernum Lapurdense, quod vulgò Gallis le Basque dicitur. Huic opinioni Hispanorum doctissimi subscribunt.

ANTIQUA HISPANIÆ DIVISIO.

HISPANIA CITERIOR *Livio & aliis Historiæ Scriptoribus*, Interior *Straboni* Superior in *Goltzii inscriptionibus* Minor *Stephano* si hanc Ibero terminavit, sin minus, Major, Tarraconensis etiam, in quâ

Provinciæ ex *Notitiâ Imperii* Tarraconensis, Carthaginiensis, Gallæcia, Insularum.

Conventus apud *Plinium* Braccarensis, Austuricensis, Clunienſis, Cæsaraugustanus Tarraconensis, Carthaginiensis.

Populi apud Geographos omnes; Gallæci, Astures, Vaccæi, Celtiberi, Cantabri, Vascones.

HISPANIA ULTERIOR, olim Ibero discreta à Citeriori, quæ fortè ad Rhodanum usque protensa fuit, posteà continens Lusitaniam & Bæticam, Exterior *Straboni*, Inferior in *Goltzii Inscriptionibus*, Major, aut Minor *Stephano*. Ejus partes

LUSITANIA, in quâ

Conventus Pacensis, Scalabitanus, Emeritensis.

Populi Lusitani Vertones, Turdetani, Celtici.

BÆTICA, cui postea addita *in Notitia*, Tingitana, & in qua

Conventus *Plinio* Gadditanus, Hispalensis, Astygitanus, Cordubensis.

Populi, Bastuli, qui & Pœni, Turduli, Turdetani Celtici. Hi duo posteriores populi Turdetani ex parte sunt in Lusitania, ex parte in Bætica.

ANTIQUI HISPANIÆ POPULI.

LUSITANI à *Luso*, vel *Lysa Bacchi* præfecto denominati. Lusitaniam auriferam testatur *Plinius*, cum Gallæciâ & Asturiâ vicena millia pondo auri quotannis pensitasse dicens. Tagus ad nostram hanc ætatem auri ferax. Regio quoque fuit feracissima: Sus enim C. librarum hîc emptus V. dragmis totidem vitulus, ovis duabus, Talentum ficuum V. obolis, bovem jugo aptum 10. dragmis, sylvestria animalia vulgo data: *Athenæus*. Hîc sal purpureus, qui tritus albescit. De incolis *Strabo lib.* 3. Laconicè vivebant, bis tantum ungebantur, lapillis candentibus se calefaciebant, frugaliter uno cibo victitabant, pecuniæ loco, permutatione utebantur, ægros publicè exponebant, coriaceis navigiis usi sunt, usque ad *Brutum*, prædari, quam terram licet feracissimam colere malebant. Lusitanicæ fortitudinis testis *Viriathus*, cui pares esse Romani non potuerunt, nisi fraude.

VETTONES à quibusdam Lusitaniæ, à nonnullis non attributi. Ampliores fines habuisse ipsos liquet ex *Prudentio* Augustam Emeritam Vettoniæ caput faciente. Videntes Romanos Centuriones ambulantes, eos insanire crediderunt, & se viæ comi-

COLLECÇÃO DE MAPAS NABAIS CONDE 0860